

ביאורים

הסוג הראשון של התשובה, מתייחס לאדם שאצלו, באופן כללי, 'הכל בסדר', חוץ מכמה נקודות הדורשות טיפול פרטני. הסוג השני של התשובה מתייחס לאדם שמרגיש שאיבד את הדרך. זה לא רק חטאים בודדים שהוא לא מצליח להיגמל מהם, אלא תחושה עמוקה שכל החיים שלו לא צועדים בכיוון הנכון. התפילה לא מצליחה לעורר אצלו שום דבר, מלבד את השפתיים. אין לו שום חשק והתלהבות מדברים שבקדושה. שאיפות להתקדמות ולעלייה בעבודת ה' הן ממנו והלאה. הוא ממלא את חובותיו הדתיות כתשלום מס, וממשיך הלאה בשגרת חייו. עולם הנפש וערכים רוחניים לא נמצאים בראש סדר העדיפויות שלו. האמונה שלו חסרת חיות והזדהות, והיא בסך הכול המשך טבעי של הרגלי הילדות שהוטמעו בו. אדם כזה זקוק לתשובה סתמית כללית, שיוצרת טלטלה שמנערת את כל האישיות. הוא מצליח לפרוץ את המסגרת הצרה שהיה נתון בתוכה ולצאת למרחב. הביטחון והאמון בכוחה של התשובה נולדים דווקא מתוך המצוקה הנוראית המסדרת לאדם ש'אי אפשר להמשיך כך'. המחנק הרוחני שבו הוא היה נתון, חשף בפניו את אוצרות החיים שמסתתרים עמוק בתוכו ומשתוקקים להתגלות. התשובה הפכה אותו מאדם שחוק וחסר מוטיבציה, לאדם רענן בעל רצון וכוחות אדירים. התשובה לקחה נפש עייפה שהייאוש מכרסם בה, לנפש אמיצה ושמחה עם ברק בעיניים. האדם מרגיש שהוא נולד מחדש, ומצליח לארגן את המחשבות והשאיפות שלו בהתאם.

הרחבות

° השמעת החטא על נפש האדם

לבו אָטוּם. מעשיו של האדם משפיעים על יכולתו הנפשית לקלוט עניינים רוחניים. כך אומרת הגמרא "תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר: "ולא תטמאו בָּהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם [ויקרא יא, מג] אל תקרי וְנִטְמַתֶּם אלא וְנִטְמַתֶּם" [יומא טז]. על כן החוטא מרגיש רחוק מהקב"ה. הרגשה זו אינה באה מייד אחרי עשיית החטא, אלא כאשר הוא יתפלל, יקיים מצוות או ילמד תורה לאחר שחטא, הוא יחוש שאינו חש שמחה ודבקות בבורא כבעבר. כך כותב הרב קוק במוסר אביך: "וכשילך בהרגלו האפלה לא ירגיש טמטום הלב, רק כשיתחיל לעבוד (עבודת ה') וללמוד, כמו הרעב כמה ימים שעל ידי ריח המאכל מתחזק אצלו הרעבון" [מוסר אביך פרק א, ד].

מדוע העבירה פוגעת בנפש האדם? המהר"ל מברר עניין זה: "...ואמר כי הטמטום הזה מצד עבירה, כי מפני שעבר המצווה, אשר ראוי לאדם מצד אשר נפשו נפש אלהית" [תפארת ישראל פרק ח]. ביאור דבריו הוא שכיוון שנפש האדם היא חלק אלוהי, היא זקוקה ל'מוזן' רוחני על מנת להתרומם (עיי' שם בפרק ה). התכנים המתאימים לתכונתה של הנפש הם התורה והמצוות. החטאים הם 'מוזן שאינו מתאים לתכונה העליונה של הנפש, לכן הם פוגעים בנפש.

במקום אחר מוסיף הרב קוק שהפגיעה של העבירה באדם אינה מסתכמת רק בתחום הנפשי - רגשי, אלא משפיעה גם על יכולת החשיבה והניתוח השכליים (אורות התשובה פרק י, פסקה ה, פסקה זו לא נלמדה במסגרת הלימוד היומי).

שאלות לדיון

- כשהרב קוק מתאר את הרגשת החוטא הוא כותב ש"השכלתו היא גסה", למה כוונתו?
- איך על ידי תשובת היחיד, מוחלין לעולם כולו?

וַיִּשְׁנֶה עוד הרגשת תשובה, סתמית כללית. אין חטא או חטאים שֶׁל עֵבֶר עוֹלִים על לבו, אֲבָל בְּכָלל הוּא מְרַגֵּשׁ בְּקִרְבוֹ שֶׁהוּא מְדַכָּא מְאֹד, שֶׁהוּא מְלֹא עוֹן, שְׂאִין אֹר ד' מֵאִיר עֲלָיו, אִין רוּחַ נְדִיבָה בְּקִרְבוֹ, לְבוֹ אָטוּם, מְדוּתָיו וּתְכוּנוֹת נִפְשׁוֹ אִינן הוֹלְכוֹת בְּדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה וְהַרְצִינָה, הַרְאוּיָה לְמֵלֵאוֹת חַיִּים הַגּוֹיִים לְנִפְשׁ טְהוֹרָה, הַשְּׂפָלְתוֹ הִיא גְּסָה, רְגִשׁוֹתָיו מְעֻרְבִים בְּקִדְרוֹת, וְצִמְאוֹן שְׂמֵעוֹרָר לוֹ גְּעוּל רוּחָנִי, מְתַבַּשׁ הוּא מְעֻצְמוֹ, יוֹדֵעַ הוּא פִי אִין אֱלוֹהֵ בְּקִרְבוֹ, וְזֹאת הִיא לוֹ הַצָּרָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה, הַחֲטָא הַיּוֹתֵר אִים, מֵתַמְרָמֵר הוּא עַל עֻצְמוֹ, אִינוֹ מוֹצֵא מְנוּס מִפַּח מוֹקְשִׁים שְׁלוֹ, שְׂאִין לוֹ תִכְן מִיְחָד, רַק הוּא כְּלוֹ כְּמוֹ נְתוּן בְּסַד. מֵתוֹךְ מְרִירוֹת נִפְשִׁית זֹו בָּאָה הַתְּשׁוּבָה כְּרִטָּה שֶׁל רֹפֵא אָמֵן. הַרְגֵּשׁת הַתְּשׁוּבָה וְעִמִּיק יְדִיעָתָה, סְמִיכוּתָהּ הַגְּדוֹלָה בְּעִמִּיק הַנִּפְשׁ, בְּסִתְרַת הַטְּבַע, וּבְכָל חֲדָרֵי הַתּוֹרָה, הַאֲמוּנָה וְהַמְסִרְתָּ, בְּכָל כְּחָה הִיא בָּאָה וְזוֹרְמַת בְּתוֹךְ נִפְשׁוֹ. בְּטַחוּן עֵז בְּרַפּוּאָה. בְּתַחֲתֵיהַ הַפּוֹלָלָת, שֶׁהַתְּשׁוּבָה מוֹשִׁיטָה לְכָל הַדְּבָקִים בָּהּ, מְעֵבִיר עֲלָיו רוּחַ חַן וְתַחֲנוּגִים, "כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמֵן תַּחֲנֻמְנוֹ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמֶכֶם". מְרַגֵּשׁ הוּא, וּבְכָל יוֹם יוֹם שְׂעוּבָר עֲלָיו, בְּהַסְכְּמַת תְּשׁוּבָה עֲלָאָה וְכָללִית זֹו. הַרְגֵּשׁתוֹ נְעִשִׁית יוֹתֵר בְּטוֹחָה, יוֹתֵר מְחוּרָת, יוֹתֵר מוֹאֲרָה בְּאוֹר הַשְּׂכָל, וְיוֹתֵר מְתַבַּרְתָּ עַל פִּי יְסוּדֵי תּוֹרָה. וְהִנֵּה הוּא הוֹלֵךְ וְנוֹהֵר, פְּנֵי הַזַּעַם חֲלָפוּ, אֹר רְצוֹן בָּא וְזוֹרַח, הוּא מֵתַמְלֵא עֵז, עֵינָיו מֵתַמְלְאוֹת אֵשׁ קִדְשׁ. לְבָבוֹ כְּלוֹ נְטִבָל בְּנַחְלֵי עֲדָנִים, קִדְשָׁה וְטְהוֹרָה חוֹפְפוֹת עֲלָיו. אֲהָבָה אִין קִין מְלֵא כָּל רוּחוֹ, נִפְשׁוֹ צִמְאוּהַ לְד', וְכְמוֹ חֶלֶב וְדָשָׁן תִּשְׂבַּע מִצִּמְאוּנָהּ זֹה גּוֹפֵו, רוּחַ הַקִּדְשׁ מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו כְּזוֹגֵו וְהוּא מְבַשֵּׁר שְׂנַמְחוֹ כָּל פְּשָׁעָיו, הַיְדוּעִים וְשְׂאִינִים יְדוּעִים, שֶׁהוּא נִבְרָא מִחֲדָשׁ בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, שֶׁכָּל הַעוֹלָם כְּלוֹ וְכָל הַעוֹלָמִים הַתְּחַדְּשׁוּ עִמּוֹ, וְהַפֵּל אוֹמֵר שִׁירָה, חֲדוֹת ד' מְלֵא כָּל. "גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה שְׂמִיבִיאָה רְפוּאָה לְעוֹלָם, וְאֶפְלוֹ יַחִיד שֶׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה מוֹחֲלִין לוֹ וְלְעוֹלָם כְּלוֹ".

